

Çok Boyutlu Sa?I?k Denetim Oda?? Ölçe?i (ÇBSDOÖ) C Formu

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Çok Boyutlu Sa?I?k Denetim Oda?? Ölçe?i (ÇBSDOÖ) C Formu*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=19234>

Özet

Çok Boyutlu Sağlık Denetim Odağı Ölçeği (ÇBSDOÖ) C Formu, bireylerin sağlık durumlarının kontrolünü hangi faktörlere attıklarını ölçen çok boyutlu bir psikolojik ölçektir. Ölçek, bireyin sağlık inançları içsel, şans ve güçlü diğeryleri (doktorlar, profesyoneller) gibi temel boyutlarda değerlendirir. Bu formun Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Dedecan (2013) tarafından yüksek lisans tezi kapsamında bir uyarlama çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma, ölçeğin Türkçe konulan popülasyonda psikometrik açıdan uygunluğunu ve yapısal bütünlüğünü kanıtlamayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler

Çok Boyutlu Sağlık Denetim Odağı, ÇBSDOÖ, Sağlık Psikolojisi, Denetim Odağı, Sağlık İnançları, Ölçek Uyarlama, Psikometri.

Yazarlar

Irmak Arslan (Sorumlu Yazar), I. Dedecan (Uyarlama Çalışması)

Amaç

Ölçeğin temel amacı, bireylerin sağlık sonuçlarının kaynağını nerede gördüklerini (kendi içsel çabaları, dışsal şans faktörleri veya sağlık profesyonelleri) belirlemektir. Bu uyarlama çalışması, Çok Boyutlu Sağlık Denetim Odağı Ölçeği C Formu'nun Türkçe versiyonunun kültürel bağlamda geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağını test etmek amacıyla yapılmıştır. Ölçek, özellikle sağlık davranışları, hastalıkla başa çıkma stratejilerini ve tedaviye uyumu yordamada kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Yapı

Ölçülen psikolojik yapı, bireyin sağlık kontrolüne dair atıfları içeren **Sağlık Denetim Odağı** (Health Locus of Control) kavramıdır. Bu kavram, Denetim Odağı (Locus of Control) teorisinin sağlık alanına özgü bir uygulamasıdır. ÇBSDOÖ C Formu, bireylerin sağlık sonuçları dört temel boyutta algılayarak ölçer:

Çok Sağlık Denetim Odağı: Bireyin sağlığını koruma veya iyileştirme sorumluluğunu kendi davranışlarına ve çabalarına atfetmesi.

Şans Sağlık Denetim Odağı: Bireyin sağlık durumunun tamamen kader, şans veya tesadüfi olaylar tarafından belirlendiğine inanması.

Doktorlar Sağlık Denetim Odağı: Bireyin sağlığını iyileştirmesini veya kötülemesini yalnızca doktorların yeteneği ve kararlarına bağlaması.

Güçlü Di?erleri Sa?l?k Denetim Oda??: Bireyin sa?l???n?n doktorlar d???nda kalan di?er güçlü ki?ilerin (aile, hem?ireler vb.) eylemleri taraf?ndan kontrol edildi?ine inanmas?.

Geçerlik

Çok Boyutlu Sa?l?k Denetim Oda?? Ölçe?inin yap? geçerli?ini incelemek için temel bile?enler analizi (Principal Component Analysis - PCA) uygulanm???r. Analiz öncesinde, örneklem uygunlu?u (sampling adequacy) ve Bartlett Sphericity testleri gerçekleştirilmi?tir. Bu testler, verilerin faktör analizi için uygun olup olmad???n? belirlemek aç?s?ndan kritiktir.

Analizler sonucunda elde edilen istatistiksel veriler, ölçe?in yap?s?sal geçerli?ini desteklemektedir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem uygunluk katsay?s? 0.797 olarak bulunmu?tur; bu de?er, verilerin faktör analizi için yeterince uygun oldu?unu göstermektedir (genellikle 0.60 üzeri kabul edilir). Bartlett Sphericity testi sonuçlar? ise χ^2 de?eri 1141.271, serbestlik derecesi $df(153)$ ve $p=0.000$ olarak istatistiksel aç?dan anlaml? bulunmu?tur. Ayr?ca, madde analizi sonucunda tüm madde toplam korelasyon de?erlerinin 0.20'nin üzerinde oldu?u rapor edilmi?tir, bu da maddelerin ölçe?in genel yap?s?yla tutarl? oldu?unu göstermektedir.

Güvenirlik

ÇBSDOÖ C Formu'nun iç tutarl?lık güvenilirli?i Cronbach Alfa katsay?s? ile hesaplanm???r. Toplam ölçek için hesaplanan güvenirlik de?eri 0.82 olarak rapor edilmi?tir, bu da ölçe?in genel olarak yüksek bir iç tutarl?lığa sahip oldu?unu göstermektedir. Alt ölçeklerin güvenilirlik de?erleri ise a?a??daki gibidir:

?ç Sa?l?k Denetim Oda?? alt ölçe?i için 0.88.

?ans Sa?l?k Denetim Oda?? alt ölçe?i için 0.83.

Doktorlar Sa?l?k Denetim Oda?? alt ölçe?i için 0.72.

Güçlü Di?erleri Sa?l?k Denetim Oda?? alt ölçe?i için 0.57.

Alt ölçek güvenilirlik de?erlerinin ço?unlu?u kabul edilebilir aral?ta olmakla birlikte, **Güçlü Di?erleri Sa?l?k Denetim Oda??** alt ölçe?inin güvenilirlik katsay?s?n?n (0.57) di?er alt ölçeklere k?yasla daha dü?ük oldu?u dikkat çekmektedir. Bu durum, bu alt ölçe?in kültürel farkl?lıklar veya madde yap?s? nedeniyle daha az tutarl? çal???n?n dü?ündürebilir.

Faktör Analizi

Ölçe?in yap? geçerli?ini kan?tlamak amac?yla uygulanan temel bile?enler analizi, ÇBSDOÖ C Formu'nun orijinal çok boyutlu yap?s?n? destekler nitelikte sonuçlar vermi?tir. Analiz, ölçe?in sa?l?k denetim oda??n? içsel, ?ans ve d???sal güçlü otoriteler gibi farkl? faktörlere ay?rma yetene?ini test etmi?tir. Analiz sonuçlar?, verilerin faktör ç?kar?m?na uygun oldu?unu gösteren

güçlü istatistiksel kanıtlar sunmaktadır.

Özellikle KMO katsayısının 0.797 olması, veri setinin faktör analizi için yeterli örnekleme uygunlu?una sahip oldu?unu teyit ederken, Bartlett Sphericity testinin anlamlılığı (p=0.000), de?i?kenler arasında korelasyon bulundu?unu ve faktörle?tirmenin de?erli oldu?unu göstermektedir. Bu bulgular, ölçe?in Türkiye örnekleminde de beklenen çok boyutlu yapıyı korudu?unu ve yapısal geçerlili?e sahip oldu?unu ortaya koymaktadır.

Ölçek Bilgileri

Test Çe?idi: Uyarlama

Format: Likert Tipi Derecelendirme Ölçe?i

Mevcut Diller: Türkçe (Uyarlama), İngilizce (Orijinal)

Popülasyon Grubu: Genel Popülasyon (Uyarlama çalışması yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmiştir.)

Ya? Grubu: Belirtilmemi? (Genellikle yetişkin popülasyon)

Popülasyon Detaylar?: Türkiye'de yüksek lisans tezi kapsamında toplanan örneklem üzerinden psikometrik özellikleri incelenmiştir.

Test Metodolojisi: Ölçek, 6 dereceli Likert tipi bir yanıt formatı kullanır. Kullanılan derecelendirme seçenekleri şunlardır: "kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, katılmama e?ilimindeyim, katılma e?ilimindeyim, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum".

Anahtar Kelimeler

KMO, Bartlett Testi, Yapı Geçerlili?, İç Tutarlılık, Cronbach Alfa, Denetim Oda?? Ölçe?i, Sa?l?k At?flar?.

Yazarlar

Yazar ORCID Tanımlayıcı?: Veri mevcut değil.

Ba?l?l?k E-posta Adresleri: Veri mevcut değil.

Yazın?ma Adresi: Irmak Arslan (Sorumlu Yazar olarak belirtilmiştir).

Özellikler, Ücret ve Test Yeri

Çok Boyutlu Sa?l?k Denetim Oda?? Ölçe?i C Formu'nun Türkçe uyarlama çalışması 2013 yılında tamamlanmıştır. Ölçek, I. Dedecan'ın yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmış olup, akademik ve araştırmaya amaçlı kullanılm için YÖK Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla erişilebilir durumdadır.

Orijinal PDF dokümanına buradan ulaşılabilir: cok-boyutlu-saglik-denetim-odagi-olcegi-cbsdoo-c-formu-toad.pdf

Referanslar

Dedecan, I. (2013). Çok Boyutlu Sa?l?k Denetim Oda?? Ölçe?i C Formu: Türkiye geçerlik-güvenirlilik çalışması (Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). Yüksek lisans tezine [YÖK Ulusal Tez Merkezi](http://yok.ulusal-tez-merkezi) üzerinden erişim sağlanmıştır.

Çok Boyutlu Sa?l?k Denetim Oda?? Ölçe?i (ÇBSDOÖ) C Formu Maddeleri

IMPORTANT: The following scale items must be preserved in their original language and must not be changed in any way.

-Eğer kansiyasım hastalığım iyiye gidecektir.

-Hastalığım etkileyen esas şey, benim kendimin ne yaptığımdır.

-Hastalığımın iyileşmesi, aynı kalması ya da kötüleşmesinde diğer insanlar büyük bir rol oynamaktadır.